

ПІДРУЧНИК ДЛЯ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ

In 2020, competency-oriented textbooks on the Ukrainian language and Reading by various authors were created, which included the methodological apparatus for the formation of cross-cutting educational lines, which stood out as a key component of the New Ukrainian School program. The analysis of textbooks for the 3rd grade showed that it contains questions and tasks for the formation of the following cross-cutting skills: reading comprehension; ability to express one's own opinion orally and in writing; creative skills; ability to constructively manage emotions; ability to solve problems, cooperate with others. Quantitative and qualitative analysis of the methodological apparatus of textbooks for the third grade. Conclusions are made about the competitiveness of these textbooks in the context of blended learning.

1. Законодавча база. На сучасному етапі розвитку суспільства головним чинником є постійні зміни середовища, які впливають на всі освітні структури. Успіх та конкурентоздатність країни залежить від здатності людини створювати нові знання та технології, постійно розвиватися та навчатися, знаходити нетрадиційні шляхи вирішення проблем. Так званий «трикутник знань» (освіта – наукові дослідження – інновації) ґрунтується саме на освіті як на базисі, що забезпечує зрощення нових поколінь дослідників, генераторів та реалізаторів ідей та технологій. Модернізація системи освіти дала можливість розпочати проєкт Нова українська школа, основний тезис якого був таким: процеси розвитку, виховання і соціалізації в новій школі покликані зробити випускника конкурентоздатним у ХХІ столітті [1].

Важливість даного проєкту зумовлена такими чинниками:

➤ нова формула нової української школи (дев'ять ключових компонентів: новий зміст освіти, заснований на формуванні компетентностей, потрібних для успішної самореалізації в суспільстві; вмотивований учитель, який має свободу творчості й розвивається професійно; наскрізний процес виховання, котрий формує цінності; педагогіка, що ґрунтується на партнерстві між учнем, учителем і батьками; орієнтація на потреби учня в освітньому процесі, дитиноцентризм; нова структура школи, яка дає змогу добре засвоїти новий зміст і набути компетентності для життя; сучасне освітнє середовище, котре забезпечить необхідні умови, засоби і технології для навчання учнів, освітян, батьків не лише в приміщенні навчального закладу);

➤ десять ключових компетентностей (спілкування державною (і рідною в разі відмінності) мовами; основні компетентності у природничих науках і технологіях; інформаційно-цифрова компетентність; уміння вчитися впродовж життя; спілкування іноземними мовами; математична компетентність; ініціативність і підприємливість;

обізнаність та самовираження у сфері культури; екологічна грамотність і здорове життя; соціальна та громадянська компетентності);

➤ спільні для всіх ключових компетентностей наскрізні вміння (читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; критичне та системне мислення; творчість; ініціативність; здатність логічно обґрунтовувати позицію; уміння конструктивно керувати емоціями; уміння оцінювати ризики; уміння приймати рішення; уміння розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами).

Виходячи з викладених вище вимог, було створено ряд компетентісно орієнтованих підручників з української мови та читання різних авторів, в яких було закладено в методичному апараті формування наскрізних освітніх ліній, що виділялося як ключовий компонент програми НУШ (2020). В новому стандарті початкової освіти сформульовано вимоги для 3–4-х класів [2]. Розглянемо їх детальніше.

1. *Уміння та навички роботи з текстом* (складові інтелектуальної, інформаційної та комунікативної компетентностей): сприйняття, аналіз, інтерпретація, критичне оцінювання інформації в текстах різних видів, медіа-текстах та використання її для збагачення свого досвіду. В рамках цієї групи виділяються: уміння сприймання тексту (прогнозування змісту дитячої книжки за обкладинкою, заголовком, ілюстраціями та анотацією); володіння повноцінними навичками читання (вголос і мовчки), що дає змогу зрозуміти тексти різних видів); уміння аналізу та інтерпретації тексту (зв'язування елементів інформації в цілісну картину; розрізнення фактів і думок про ці факти; формулювання прямих висновків на основі інформації, виявленої в тексті; визначення форми і пояснення змісту простих медіа-текстів; збагачення естетичного та емоційно-чуттєвого досвіду (опис емоційного стану персонажів, співпереживання); оцінювання текстів (висловлення власного ставлення до творів, літературних персонажів, об'єктів мистецтва і навколишнього світу, наведення простих аргументів щодо власних думок, використовуючи текст, власний досвід та інші джерела); опис враження від змісту і форми медіа-тексту); вибір текстів для читання (визначення мети читання, вибір відповідних текстів); перетворення інформації (на основі тексту створення плану, таблиці, моделі); творче читання (експериментування з текстом: зміна сюжету, переказ тексту з іншої позиції, додавання персонажів, імпровізація під час інсценізації) тощо.

2. *Уміння взаємодіяти з іншими особами письмово та в режимі реального часу*. В рамках цієї групи виділяються: уміння співпрацювати для досягнення результату діяльності (визначати мету спільної роботи; планувати послідовність дій групи для виконання завдання); погоджуватися на роль, яку здатний виконати найкраще); взаємодіяти з іншими особами через мистецтво (участь у колективних творчих проєктах, виконувати різні дії/ролі у творчому процесі); обговорювати з іншими особами враження від сприйняття мистецтва та творчої діяльності, поважаючи вибір інших осіб; співпрацювати в команді для створення інформаційного продукту (керувати своїми діями та визначати власний внесок у спільний результат роботи команди, розуміти успішні та невдалі кроки у процесі роботи); взаємодіяти в режимі реального часу (створювати короткі дописи для захищених ресурсів, зокрема веб-сайту закладу загальної середньої освіти, навчатися он-лайн).

3. *Формування емоційного інтелекту.* В рамках цієї групи виділяються: опис власних емоцій та емоцій співрозмовника від прослуханого/побаченого; формування мовленнєвого етикету, етичних принципів спілкування, навичок конструктивного спілкування; регулюванні власного емоційного стану, зокрема й засобами мистецтва тощо.

Ключові компетентності та наскрізні вміння створюють канву, яка є основою для успішної самореалізації учня. Компетентнісно орієнтованим стає і сучасний підручник, він змінюється на кількох рівнях: об'єктному, структурному, якісному та рівневому.

2. Аналіз підручників з української мови та читання для 3-го класу (нова українська школа). Нові вимоги до побудови процесу навчання, до готовності школяра працювати в новому форматі, до його когнітивних здібностей поставила пандемія коронавірусу. В сучасних умовах виникла необхідність урізноманітнити структуру підручника, адаптуючи його до роботи в дистанційному (змішаному) форматі [3–15]. Проведений нами аналіз підручників для 3-го класу та результати теоретичного аналізу літератури показав, що з представленого переліку наскрізних умінь активно формуються в початкових класах (3–4) наступні: читання з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово; творчість; уміння конструктивно керувати емоціями; здатність розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами.

Тож проводячи аналіз підручників для 3-го класу (НУШ) 2020 року видання, ми виділили такі групи наскрізних умінь: *читання з розумінням*: запитання та завдання репродуктивного характеру, що допомагають працювати зі змістом тексту, прямі завдання за сюжетом, виконання конкретних завдань; *продуктивні* запитання, націлені на аналіз тексту, вміння виділяти головне, порівнювати, узагальнювати, доводити власну думку (завдання, які потребують формування інтелектуальної компетентності); *вміння висловлювати власну думку усно і письмово*: продуктивні завдання після виконання репродуктивної частини (мовні завдання за вивченими правилами, завдання на розуміння частин тексту, логічні завдання з текстом, які потребують висловлення власної думки усно чи письмово); завдання, націлені на створення власного творчого продукту (завдання зі створення невеликих текстів на основі прочитаного, побаченого, почутого, продовження заданої теми з власного досвіду); *вміння конструктивно керувати емоціями*: запитання та завдання, націлені на висловлення почуттів, емоційного ставлення до прочитаного (побаченого, почутого, пережитого), вміння розрізняти емоційний стан героїв; *уміння розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами*: запитання та завдання, націлені на формування соціальних умінь: завдання-інтерв'ю, спрямовані на вміння сформулювати запитання, взаємодіяти зі співбесідником та отримувати зворотний зв'язок; спільна робота над завданням за текстом, робота в парі; спільні дослідницькі завдання; рольові завдання; завдання-змагання, ігрові завдання.

Зазначимо, що вміння спілкуватися з однолітками (розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами) є дуже важливими в умовах змішаного навчання, коли виникає дефіцит повноцінного спілкування учнів у класі, тому наявність запитань та завдань цієї групи в підручниках є суттєвим досягненням. Серед цих завдань ми відзначали наявність частково репродуктивних (читання «ланцюжком», відтво-

рення ситуації за зразком), *продуктивних* (відтворення власного варіанту розвитку ситуації) та *творчих* (створення спільного творчого продукту). Тож результати аналізу дали можливість визначити, які групи наскрізних умінь у початковій школі є провідними, а які формуватимуться в подальшому навчанні дитини.

Нижче наведено кількісний аналіз підручників з української мови та читання для 3-го класу (Нова українська школа) [16–20]. Було проаналізовано підручники (2020): К. Пономарьова, Л. Гайова; О. Савченко; М. Вашуленко; О. Вашуленко; М. Захарійчук; Н. Богданець-Білоskalенко [21–26].

Кількісний аналіз підручників з української мови та читання для 3-го класу (Нова українська школа) свідчить про те, що переважну більшість (60–70%) займають запитання та завдання на формування вміння читати з розумінням; уміння висловлювати власну думку усно і письмово займають близько 20%; здатність конструктивно керувати емоціями – до 10%; уміння розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами – до 10%. Підручники містять завдання нового типу, які націлені на створення власного (у тому числі колективного) продукту, вміння його презентувати перед аудиторією; інтерактивні завдання (ігрові, акторські, журналістські); завдання, націлені на формування емоційного інтелекту учнів, стали різноманітними й цікавими за формою і змістом. Кількість репродуктивних завдань на роботу з текстом залишається значною (близько 50%) тому, що саме вони націлені на деталізацію інформації, допомагають учням початкової школи краще зрозуміти прочитане. Після них учень може виконувати продуктивну частину завдань, яка формує інтелектуальні та інформаційні вміння і навички. В кожному тексті наявні завдання на виділення головного, у деяких – на вміння порівнювати, узагальнювати, систематизувати, доводити якусь тезу чи власну думку, з'являються більш складні завдання на перенесення тощо. З визначених у державних документах наскрізних умінь найменше відображалися в існуючих підручниках вміння співпрацювати з іншими особами і саме це є прогалиною яку потрібно заповнювати в періоди навчання вдома чи в змінених умовах (інакше вони будуть заповнені соціальними мережами і он-лайн-іграми). Тому надважливим зрушенням в цьому напрямку ми вважаємо появу у підручниках комплексу запитань та завдань, націлених на соціальну взаємодію учнів, розвиток групової (парної) взаємодії учасників навчального процесу (у тому числі батьків).

Порівняльний аналіз співвідношення запитань та завдань підручників з української мови та читання свідчить про переважну більшість з них на читання з розумінням, що важливо для дитини, яка вчиться читати і розуміти прочитане. Ця базова навичка є пріоритетною протягом усього життя людини, тому 60–70% запитань та завдань в підручниках для початкової школи – це є нормою. Разом з цим, досить багато уваги приділяється формуванню уміння висловлювати власну думку усно і письмово (близько 20%). Уміння конструктивно керувати емоціями суттєво представлені в підручниках з читання (10%), в підручниках з української мови їх менше, але в змісті самих текстів наявна емоційна складова. Уміння розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами з'являються в суттєвій кількості (близько 10–13%) у всіх підручниках і представлені в ігровій формі, озвучуються вустами казкових чи

спеціально створених персонажів (аніме). Співвідношення часток означених нами запитань та завдань представлено на рис. 1 (середні показники).

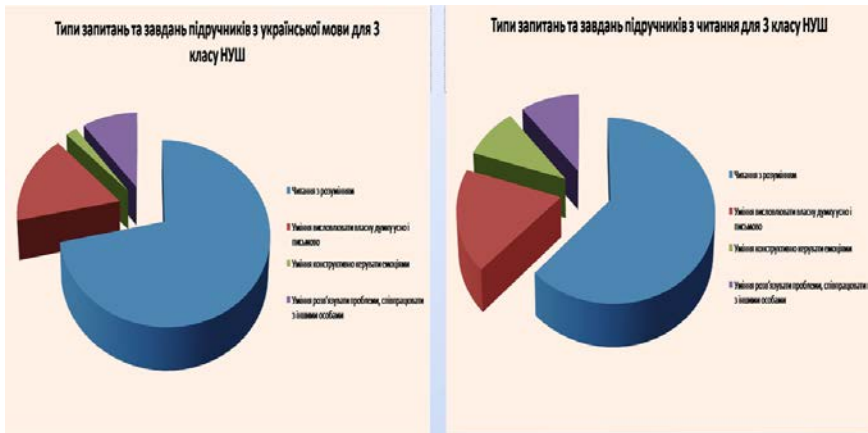

Рис. 1. Аналіз запитань та завдань підручників з української мови та читання (третій клас)

Враховуючи те, що метою другого (основного) циклу початкового навчання є здійснення навчального процесу з концентрацією педагогічної уваги на формуванні в учнів відповідальності й самостійності, підготовці до успішного навчання в основній школі, акцент ставиться на використанні у процесі навчання методів, які вчать здійснювати самостійний вибір, пов'язувати вивчене з практикою, враховують індивідуальність учня.

Наведемо *якісні результати аналізу запитань та завдань підручників 3-го класу з української мови і читання* (вибірка найбільш показових запитань та завдань з різних груп).

I. Читання з розумінням: 1) Запитання та завдання репродуктивного характеру: «Прочитай частини тексту. Розташуй їх у правильній послідовності і запиши»; «Знайди в тексті пояснення, чому ми майже не помічаємо звучання мови»; «Побудуйте питальні речення та запишіть їх за зразком»; «Чому павук-хрестяк має таку назву? Прочитай речення, яке дає відповідь на це запитання»; «Випиши назви квітів в алфавітному порядку»; «Знайди у тексті, як правильно потрібно читати книжки». 2) Запитання та завдання продуктивного характеру: «Визнач, який із поданих заголовків найбільше підходить до тексту про столицю. Придумай свій заголовок»; «Знайди речення, у якому висловлено головну думку. Обговоріть, як ви її розумієте?»; «Чим цей текст відрізняється від інших про Ромашку?»; «Назвіть усіх дійових осіб одним словом»; «Доведи, що це текст»; «Доведіть, що прочитаний твір є казкою».

II. Уміння висловлювати власну думку усно і письмово: 1) Продуктивні завдання після виконання репродуктивної частини: «Порівняй свою думку з правилом»; «Чи погоджуєтеся ви з думкою поетеси про те, що найкращий у світі – це запах Різдва?

Розкажіть, який же він»; «Перевірте свої міркування за поданим висновком, поясніть їх»; «Опиши картину, яку змалювала поетеса у вірші»; «Склади і запиши 5 речень про власні очікування від навчання в 3-му класі. Скористайся незакінченими реченнями в рубриці «Допомога»; «Перекажіть уривок за малюнком». 2) Завдання, націлені на створення власного творчого продукту: «Яка книжка тебе зацікавила найбільше? Чи хочеш її прочитати? Напиши про це текст (3–4 речення)»; «Спробуй перетворити цей вірш на розповідь про своє творче захоплення»; «Розкажи про свою мрію»; «Розкажи, як живеться книжці в твоєму домі»; «Вислови власні думки щодо використання ялинок на Різдвяні свята»; «Створіть електронну книжку живої природи, продемонструйте її в класі».

III. Вміння конструктивно керувати емоціями: «Розглянь малюнки. Як думаєш, хто з хлопчиків розбив м'ячем вікно, а хто забив гол?»; «Що у прочитаному захопило, а що – здивувало?»; «Від яких слів у тебе виникає почуття радості?»; «Кому з героїв ви б співчували?»; «Якими словами втішала мама сина? Які слова мами тебе підтримали чи розрадили?»; «Які герої казки є позитивними, а які – негативними?».

IV. Вміння розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами: 1) завдання-інтерв'ю: «Візьми інтерв'ю в однокласників (однокласниць). Розпитай, що їм найбільше сподобалося з літніх канікул»; «Проведіть опитування у вас в класі». 2) Завдання на формування соціальних умінь, роботи в парі, групі: «Разом з однокласниками (однокласницями) знайдіть у тексті про арніку синоніми до поданих слів і запишіть»; «Пофантазуйте разом, яким може бути колективний колаж на тему «Найкраща школа»; Рубрики «Я – вчитель»; «Хвилинка спілкування»; «Об'єднайтеся у групи та зверніться до дорослих зі своїми застереженнями»; «Поставте один одному запитання за прочитаним твором»; «Підготуйте виставку книжок українських письменників про зиму»; «Доберіть для сусіда по парті слова, які підтримали б його»; «Помрійте з рідними, яким буде наступне літо». 3) Спільні дослідницькі завдання, презентації власного продукту: блок «Проведи дослідження»; «Дослідіть: які мультфільми подобалися в дитинстві вашим батькам, дідусям і бабусям? Які мультфільми ви дивитеся разом?»; Рубрика «Я – дослідник»; «Запиши імена твоїх славетних земляків»; «Об'єднайтеся у творчі групи, розподіліть обов'язки і обговоріть план дій. Оформіть і проведіть презентацію»; «Поцікався у рідних, які книжки збереглися в них з дитинства»; «Дізнайтеся про легенду щодо походження вашого краю»; «Уявіть, що до школи приїдуть діти з іншої країни. Створіть плакат про народні символи України, презентуйте його в класі». 4) Рольові завдання: «Разом з однокласниками розіграйте сценку (за поданим сценарієм)»; «Зіграймо в театр: інсценізуймо байку»; «Придумайте і розіграйте продовження цієї розмови»; «Підготуйтеся до рольового читання: розподіліть ролі, обговоріть настрої героїв»; «Перекажіть казку від імені Лисиці (дівчата) чи Їжака (хлопці)». 5) Змагання, ігрові завдання: «Родзинка запропонувала конкурс на найкращу розповідь про козаків. Візьми участь»; «Пограйтеся в гру «Загадай – я відгадаю»; «Позмагайтеся, хто назве більше квітів, зображених у вірші»; «Відгадайте героя за описом».

Якісний аналіз запитань та завдань підручників з української мови та читання (2020) показав, що змінилася сама структура запитань та завдань. За формою бі-

льшість з них є ігровою, в підручнику фігурують казкові персонажі, аніме-однолітки, які пропонують дитині виконати завдання, проєкти, здійснити віртуальні подорожі тощо. За змістом запитання та завдання, націлені на формування емоційно-ціннісної сфери дитини, умовно можна поділити на кілька груп: розуміння настрою твору, його героїв; розстановка добра і зла у творі, ціннісні орієнтації; висловлення почуттів дитини після прочитання твору, розширення спектру емоцій; розвиток уяви дитини; власне ставлення до ситуації, героїв; перенесення ситуації героїв на власний простір тощо. Запитання та завдання, націлені на формування вміння розв'язувати проблеми, співпрацювати з іншими особами, викликають цікавість в учня, формують його дослідницькі вміння, акторські навички, вміння роботи в групах, колективі, брати участь в ігрових форматах тощо. Нові рубрики в підручниках з української мови та читання з успіхом можуть бути застосовані в умовах змішаного навчання через їхню націленість на формування найважливіших наскрізних умінь учнів, уміння працювати в групах (що є основою для змішаного навчання), вміння навчатись і розвиватись протягом життя.

Автори підручників започаткували постійні рубрики, націлені на формування ключових компетентностей та наскрізних умінь в учнів. Наприклад, це блоки завдань «Проведи дослідження» (націлені на вміння працювати за вивченими правилами), рубрики «Перевіряю свої досягнення» (узагальнюючі запитання згруповані в частинах «Я знаю», «Розумію, можу пояснити», «Вмію», «Виявляю ставлення, почуття» (О. Савченко)). Автори виокремлюють завдання на застосування інформаційних умінь («До яких ще джерел ти звертався?»); «Пропонуємо вам завітати на сайт «Весела абетка», де зібрано багато цікавих матеріалів для шанувальників/ниць української мови»; «Запрошуємо відвідати сайт «Краща література – юним читачам»; «За допомогою Інтернету, а також порад друзів і дорослих складіть веселу програму для новорічно-різдвяного свята»; «Знайдіть інформацію про тварин, які рятували людям життя. Підготуйте про них розповідь»). Пропонуються цикли занять у бібліотеці, проведення літературних ранків, екскурсій, бібліотечних уроків; рубрики «Медіа-віконце» (сайти з віртуальними подорожами, наприклад, Музей книги і друкарства України); рубрики з медіа-грамотності (селфі, афіша); рубрики з правилами-орієнтирами (дають учневі чітко прописаний алгоритм дій). Увагу приділено також сприянню розвитку творчої особистості: створенню власного творчого продукту, творчим рольовим завданням, взаємодії з різними видами мистецтва тощо. Незважаючи на зміну традиційної форми навчання на змішану, підручник залишається головною навчальною книгою для учня, особливо в початковій школі.

Тож можна сказати, що підручник у сучасних умовах частково бере на себе функцію соціалізації дитини, можливості як співпрацювати зі своїми однолітками, так і залучати до співпраці, отримувати допомогу від батьків [27–28]. Таким чином реалізується нова вимога чинного документа про змішане навчання, де батьки прописані як повноцінні учасники навчального процесу (рис. 2).

Результати соціологічних досліджень показали, що протягом 2020–21 років існувала досить велика нерівність у можливостях доступу до навчання в різних регіонах України. Зокрема, зазначалося, що для учнів початкових класів значно важче органі-

зувати дистанційне навчання, оскільки вони потребують постійної взаємодії з учителем та підтримки й допомоги батьків. Через різний рівень освіченості та можливостей батьків виникає знаннєвий розрив між учнями початкової школи, різниця виникає й між дітьми, які весь час навчаються очно, та тими, які певний час навчаються онлайн. Ситуація значно ускладнилася через війну, яка розділила сім'ї та багатьох з них вимусила змінити місце проживання, умови життя і навчання дітей.

ПІДРУЧНИКИ НОВОГО ТИПУ В УМОВАХ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ		
Містять завдання для роботи в групах	Містять завдання на спілкування та рольову взаємодію	Містять завдання на формування інформаційної компетентності
Містять завдання, націлені на формування дослідницьких умінь	Містять завдання на формування інтелектуальної компетентності	Мають потенціал для творчого розвитку дитини
Містять завдання на само- та взаємоперевірку	Містять завдання на формування емоційного інтелекту	Містять завдання на формування комунікативної компетентності

Рис. 2. Підручники нового типу в умовах змішаного навчання.

Опитування батьків (2020) на початку пандемії щодо наявності мотивації їхніх дітей навчатися на карантині і займатися самоосвітою показало, що 8,1% школярів узагалі не мали бажання вчитися, 26,8% мали лише деяку мотивацію, а 58,6% – помірне бажання. 6,5% батьків вказали, що їхні діти мали надмірну жагу до знань (дані соціопитування). Методи впливу батьків варіювалися від силових до заохочувальних: примус – шантаж – заохочення – нагадування – обіцянка – вмовляння – похвала – мотивування та ін. Ефективно організувати баланс навчання та відпочинку батьки також не змогли, тому діти різного віку опинилися в ситуації надмірного навантаження перед екранами гаджетів і вимушені були опрацювати велику кількість інформації. У звіті незалежного некомерційного аналітичного центру США за вересень 2020 року дослідники Емма Гарсія та Елейн Вайс відмічали, що під час пандемії був перерваний цілісний розвиток дитини, оскільки порушився природний процес її соціалізації. Для дитини відвідування школи – це не лише вивчення предметів і здобуття академічних знань, а й розвиток соціальних та емоційних навичок, важливих для досягнення успіху в житті. Нестача особистого спілкування, реальних життєвих ситуацій, реалізації своїх можливостей під час позашкільних заходів – усе це негативно вплинуло на психічне та емоційне благополуччя дітей. За соціальними дослідженнями під час пандемії (2020–2021), важливість у житті учнів соціально-емоційних або некогнітивних навичок (креативності, творчості, толерантності, напо-

легливості, емпатії, стійкості, самоконтролю та управління часом) виявилася суттєвою. Дослідники Оксфордського Центру демографічних наук Леверхульма, зібравши дані навчальних результатів учнів у Нідерландах під час першого восьмижитневого закриття шкіл у 2020 році, дійшли висновку, що це призвело до серйозного погіршення результатів навчання учнів початкової школи (дані омбудсмена). Такі ж дослідження виявили, що в середньому 66% навчальних досягнень, отриманих упродовж навчального року поза школою, втрачаються протягом трьох місяців (для середнього учня). Під час пандемії значно збільшилися прогалини, які були в знаннях учнів раніше. В соціопитуванні (квітень 2020 року) лише 25,3% батьків були повністю задоволені результатами навчання дитини під час карантину; 45,6% – частково; 27,4% – узагалі не задоволені [29].

В ситуації, яка виникла з початком бойових дій на території України, важливим є організація дистанційного навчання у місцевостях, де сьогодні не ведуться активні бойові дії та є стабільний Інтернет. Діти, евакуйовані з інших областей, можуть долучитися до навчання у школі за місцем тимчасового проживання. Надважливим в такій ситуації є психологічна підтримка дітей та їхніх батьків з метою стабілізації психіки, зменшенню рівня тривожності внаслідок перенесеного стресу, зміни середовища тощо. Для дітей буде виділено додатковий час на освоєння навчального матеріалу та організовано спеціальну допомогу. Тому ми, досліджуючи питання взаємодії учнів та батьків, виокремили основні функції батьків з організації навчання дітей вдома (Рис. 3).

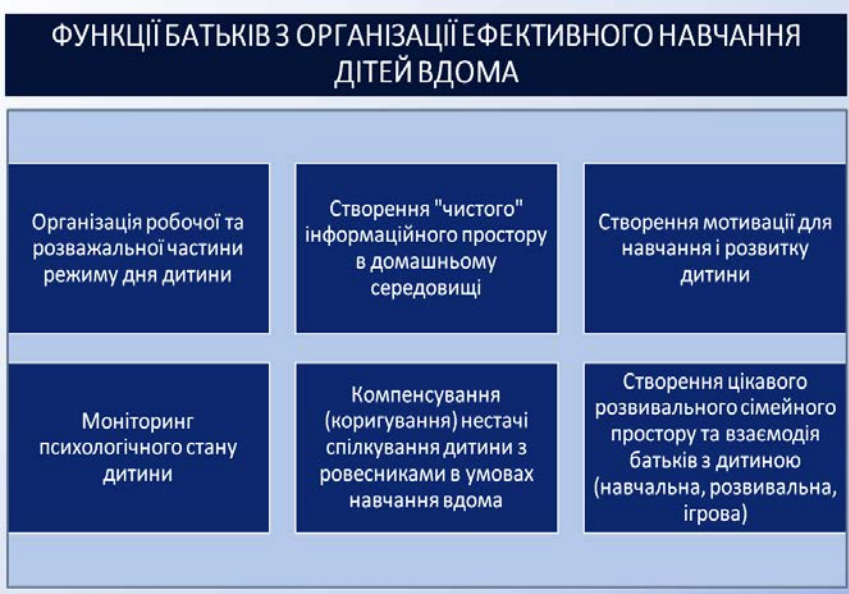

Рис. 3. Функції батьків з організації ефективного навчання дітей вдома

Висновки. Оновлений методичний апарат підручника формує ключові компетентності та містить головні наскрізні лінії, сприяє виходу дитини у віртуальний світ, світ співпраці з іншими людьми, вчить самостійності та направляє на шлях взаємодії. Вміння взаємодіяти з іншими набуває пріоритетного значення для випускника школи, і це вміння закладається в найсприятливішому віці дитини – 7–11 років. Саме тоді вона вчиться бути відкритою, не закомплексованою і може навчатися швидкими темпами, приміряючи на себе різноманітні життєві ролі в ігровій формі, вчитися протистояти викликам сьогодення та важким життєвими ситуаціям. Перспективними напрямками роботи в умовах змішаного навчання можна виокремити наступні: створення електронного супроводу для нових підручників; забезпечення індивідуалізації навчання в умовах змішаного формату; вирішення проблеми дефіциту живого спілкування в умовах карантинів та надзвичайних ситуацій; психологічна підтримка учнів та батьків; розроблення дидактико-методичної допомоги в рамках «трикутника партнерства».

ЛІТЕРАТУРА

1. Нова українська школа. Концептуальні засади реформування середньої школи. 2016. URL: <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/ua-sch-2016/konceptziya.html>
2. Державний стандарт початкової освіти. Затверджено Постановою Кабінету Міністрів України 21 лютого 2018 р. № 87 (у редакції Постанови Кабінету Міністрів України від 24 липня 2019 р. № 688). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/87-2018-%D0%BF#Text>
3. Барановська О.В. Підручник та інформаційна культура учня. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць*. Київ: Комп'ютер у школі та сім'ї, 1999. С. 50–52.
4. Барановська О.В. Підручник в умовах фундаменталізації та гуманітаризації навчання. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; наук. ред. О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2012. Вип. 12. С. 4–9.
5. Барановська О.В. Гуманістична парадигма фундаменталізації навчання у змісті сучасних підручників. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; гол. ред. – О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2014. Вип. 14. С. 34–41.
6. Барановська О.В. Можливості міжпредметної інтеграції змісту шкільного підручника. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2015. Вип. 15. Ч. 1. С. 18–26.
7. Барановська О.В. Міжпредметні зв'язки у підручнику для профільної школи: практична зорієнтованість та технологізація. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2016. Вип. 16. С. 17–26.
8. Барановська О.В. Сучасний підручник у контексті міжпредметної інтеграції. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2017. С. 5–12.
9. Барановська О.В. Шкільний підручник в умовах нового освітнього середовища. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; голов. ред. – О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2018. Вип. 21. С. 20–30.

10. Барановська О.В. Сучасний підручник в руслі гуманітаризації навчального процесу: основні акценти. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; голов. ред. — О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2020. Вип. 24. С. 5–13.
11. Барановська О.В. Шкільний підручник в умовах нових суспільних викликів. *Проблеми сучасного підручника: зб. тез Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф., м. Київ, 28–29 трав. 2020 р.* Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 12–15.
12. Барановська О.В. Технологічний підхід до створення шкільного підручника в постійно змінюваних умовах. *Проблеми сучасного підручника: збірник матеріалів Міжнар. наук.-практ. Інтернет-конф. (електронне видання), 28–29 травня 2020 р.* Київ: Педагогічна думка, 2020. С. 9–11.
13. Паламарчук В.Ф. Глобус інтелектус (методологія, програма, методика формування глобального інтелекту). Київ, 1999. 56 с.
14. Савченко О.Я. Методичний потенціал нового підручника з літературного читання у 3-му класі. *Український педагогічний журнал*, 2020. Вип. 25. С. 133–148.
15. Трубочева С.Е., Барановська О.В. Компетентнісно орієнтовані педагогічні технології в структурі шкільного підручника. *Проблеми сучасного підручника: матеріали Міжнародної наук.-практ. конф. (м. Мінськ, 18–19 трав. 2018 р.)*. Київ: Педагогічна думка, 2018. С. 81–85.
16. Барановська О.В. Змішане навчання у початковій школі: нові форми взаємодії: Методичні рекомендації. Київ: «Фенікс», 2021. 64 с.
17. Формування наскрізних умінь третьокласників за допомогою методичного апарату підручника. *Проблеми сучасного підручника: зб. наук. праць* / [ред. кол.; голов. ред. — О.М. Топузов]. Київ: Педагогічна думка, 2021. Вип. 26. С. 18–32.
18. Барановська О.В. Формування наскрізних умінь учнів 3-4 класів. *Диференціація роботи учнів початкової школи з навчальними текстами: від читання до текстотворення: зб. матеріалів Всеукраїнської науково-практичної онлайн-конференції, м. Київ, 20-21 квітня 2021 року (електронне видання)* [за наук. ред. докт. пед. н., проф. О.В. Малихіна, канд. пед. н., старш. наук. співр. Л.М. Шевчук]. Київ – Харків: АССА. 119 с.
19. Барановська О.В. Формування наскрізних умінь учнів 3-4 класів (за результатами аналізу підручників української мови та читання третього класу). *Проблеми сучасного підручника: ключові компетентності та предметні навички: збірник матеріалів Міжнародної науково-практичної інтернет конференції (електронне наукове видання), 20-21 травня 2021 р.* Київ: Педагогічна думка, 2021. С. 13–15.
20. Барановська О.В. Можливості і перспективи шкільного підручника в умовах змішаного навчання. *Proceedings of the 11th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Kyoto, Japan. 2021. Pp. 75–84.*
21. Пономарьова К., Гайова Л. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗССО (у 2-х частинах): Частина 1. Київ: УОВЦ Орion, 2020. 160 с.
22. Савченко О. Українська мова та читання: підручник для 3 класу ЗССО (у 2-х частинах): Частина 2. Київ: УОВЦ Орion, 2020. 160 с.

23. Вашуленко М.С., Васильківська Н.А., Дубовик С.Г. Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Ч. 1. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

24. Вашуленко О.В. Українська мова та читання: підручник для 3 класу закладів загальної середньої освіти (у 2-х частинах) Ч. 2. Київ: Видавничий дім «Освіта», 2020. 160 с.

25. Захарійчук М. Українська мова та читання: підруч. для 3 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах): Частина 1: Українська мова. Київ: Грамота, 2020. 160 с.

26. Богданець-Білоskalенко Н., Шумейко Ю. Українська мова та читання: підруч. для 3 кл. закл. загальн. середн. освіти (у 2-х частинах): Частина 2: Читання. Київ: Грамота, 2020. 160 с.

27. Касілов Р.А. Формування соціальної компетентності учнів засобами соціальних проектів. *Problems of practical application of innovations, methodology and experience. Abstracts of XXI International Scientific and Practical Conference*. Lisbon, Portugal. 2021. Pp. 125–130.

28. Барановська О. «Трикутник партнерства». Ролі: учень–учитель–батьки / Дидактичний супровід дистанційної самоосвіти вчителів: матеріали Форуму «Самоосвіта вчителів», м. Київ, вебсайт відділу дидактики Інституту педагогіки НАПН України, 2020. URL: <http://didactics.ucoz.ua/forum/2-9-1> (пряме посилання – http://didactics.ucoz.ua/fr/0/BOV_2020-04f.pdf)

29. Барна М.М. Нерівний доступ до освіти під час пандемії: виклики сьогодення. URL: <http://barna-consult.com/nerivnyi-dostup-do-osvity-pid-chas-pandemiyi-vyklykysogodennya/>